

**BÉTSI
MAGYAR ÚJSÁG.**

EZEN NEVEZET ALATT:

MAGYAR KURIR.

1830-dik

ESZTENDŐRE.

A' FELSÉGES TSÁSZÁR' ÉS APOSTOLI KIRÁLY'
KEGYELMES ENGEDELMÉVEL.

SZERKEZTETI ÉS KIADJA

MÁRTON JÓSEF,

a' Bétsi Ts. K. Universitásban a' Magyar Nyelvnek és Literaturának rendkívül
való Professora, Tek. Beregh Vármegyének Tábla Bírája.

MÁSODIK FÉL-

ESZTENDŐ.

BÉTSBEN,

NEMES HAYKUL ANTAL' BETŰJIVEL.

A Bagoly a Böltset példája, ki bárha setétben
Vesztéget is lát ott, hol más semmit se vesz észre.

MAGYAR KÜRIR.

Nr. 1.

Indult Bétsből, Pénteken, Julius' 2-dikán, 1830.

B é t s.

Ö Ts. K. Felsége méltóztatott Jun. 21-dikén költ Kabineti végzése által Nagy Msgú Várkonyi Gróf Amade Antal Ország Bárója Ö Excját, eddig Kir. Lovász-Mestert, tulajdon kérésére Kir. Ajtónállók Mesterévé, és Nagy Msgú Vasonkői Gróf Zichy Ferentz Ország Bárója Ö Excját, eddig Kir. Ajtónállók Mesterét Kir. Lovász Mesterré kegyelmesen kinevezni.

Ö Ts. K. Felsége méltóztatott Bétsi és Triesti Priv. Nagy Kereskedő és Posonyi Polgár Ritter János Kristóf és Ritter Hektor Wilhelm Urakat a' Görzti nádméz tisztító Intézetnek birtokosait azon megkülömböztetett érdemeiknek tekintetéből, mellyeket a' kereskedés és az arra megkívántató készítményi szorgalom hathatós előmozdítása által magoknak szerzettek, kegyelmesen Magyar Nemesi rangra emelni, ezen praedicatummal Záhony, melly a' Nekiek adatott Kamarális helységnek neve Ungvár Vármegyében.

Frantzia Ország.

Páris Jun. 22-dikén. A' Követek választásának ideje elközelíte, és kevés napok mulva elválík mire dül el a' nagy kérdés. Sok, igen sok függ ennek a' Választásnak resultatumától; mellette az Algiri háború, mint kisebb fontosságú dolog, hátrább marad.

A' Moniteur Jun. 20-káról, a' következő Kir. Rendelést hirdeti:

„Károly Isten kegyelméből 's a' t. Minekutánna megértettük, hogy a' Párisi, Roueni, Orleansi, Angersi, Metzi, Paui és Nimesi Királyi törvény táblák köréből való Választó férjfiaknak politikai jussaira nézve, még nagy számú Contestatiók a' törvényszékeknél függöben vannak és a' Választó Collegiumoknak egybe gyűlésére a' Mi Máj. 16-diki Rendelésünkben kiszabott határidő előtt (Jun. 23-ka a' Kerületi Collegiumoknak, és Jul. 3-dika a' Megyékbeli Collegiumoknak) meg nem ítéltetnek; — Minthogy Minékünk akaratunk, hogy a' Választó laistromokban a' lehetőségig legnagyobb rendességnek kiszakozására semmi el ne mulasztassék: tehát, a' mi Belső Minister-Statustitokunknak előterjesztésére, rendeltük és rendeljük a' mikövetkezik: 1) Tzikk. Ardeche, Ardennen, Aube, Eure, Eure és Loir, Gard, Indre és Loire, Loir és Cher, Loiret, Maine és Loire, Marne, Mayenne, Alsó-Pyrennaeumi, Sarthe, Seine, Alsó Seine, Seine és Marne, Seine és Oise, Vaucluse, és Yonne, Megyékben a' Választó Collegiumok, a' Kerületekői Jul. 12-kén és a' Megyékői Jul. 19-kén, fognak öszve gyűlni 's a' t.'s a' t. 2) Tzikk. E' jelenvaló Rendelésnek végrehajtása a' Belső Mi-

)(*

nisterre bízattatik. Költ a' St. Clou di Kastélyban Jun. 18 kán 1830 Uralkodásunknak hatodik esztendejében.

R á r o l y.“

A' Correspondant (Royalista Újságlevél, de nem a' közönséges Ultrák között) a' közeledő Választásról elmélkedvén, így ír a' többek között: „Az 1830-diki Választás, komolyságával és fontosságával minden régieket feljűl mul. Egy rémítő kérdés fog most a' Koroná és a' Választóférjfiak között eldöntetni, és el kell válni kié a' hatalmasabb akarat. — Egy van, a' mi tagadhatatlan, a' közelebbi Követek házának volt az a' szomorú rolléja, azt megmondani, t. i. hogy a' Nemzet Képviselei és a' Király Igazgatószéke között az együtt munkálkodás nintsen meg. Felbomolván az egyetértés, a' Kamarának (Követek Házának) el kellett tűnni. Most egy új jó; visszaállítja e' ez a' Hármoniát, vagy még nagyobbá teszi a' Diskordiát?.. Ha hiszünk a' Liberalismusnak, úgy az új Kamara hasonló ellenséges gondolkozással fog jöni, és ugyan azon a' nyelven fog szólni: „Az adónak megtagadása hatalmunkban van, választatok a' Budgetnak megtagadtatása és a' Ministeriumnak elbotsátása között!“ Mit felelhet a' Thronus egy ilyen kihívásra? Nem lenne e' a' Királynak mást mit tenni, mint Ministereit, bár kik légyenek is azok, elbotsátani? Lehetetlen, valóban lehetetlen. A' Liberalismus azt a' nagy hibát követte el, hogy a' Ministereknek, kiket megakart buktatni, megtartását multhatatlanul szükségessé tette. Ma már nem bukhatnak meg, maradniok kell, nem azért mivel ők ezek 's amazok, hanem azért mivel a' Király ha engedne a' Kamara erőszakoskodását Sanctionálná. Mi lenne belőle, ha a' Kamara a' Budget megtagadásával fenyegetődvén, tetszése szerint választathatná

a' Ministereket?... Mi nem akarjuk tagadni, hogy a' Kamaráé az Adónak votizálása, és így jussa van a' Budgetot megadni vagy nem adni. De ha ezen jussával, más nem kevésbé szent jussoknak megbántására él, ha ezt mondja: En megtagadom a' Budgetot, ha ez vagy amaz Ministereket el nem külditek! — úgy megsérti a' Chartat, melly a' Minister-nevezésnek hatalmát a' Királynak adja. Két egyforma szentségű jussokat kell tehát itt tekinteni, egy felől a' Kamaráét, a' Budgetnak megadására vagy megtagadására, más felől a' Királyét, Ministeriumának választására. Ha a' Kamara, jussait a' Királyi Praerogativáknak felforgatására használja, túl mégyen Attributumainak határán, és a' Koronának just ad vele reá, hogy ő is menjen túl Attributumainak határán. A' Koronának akkor kötelessége lenne rendkívül való eszközökhöz folyamodni, hogy mindent az elébbi törvényes vagy Constitutional rendbe, mellyből kiléptek vissza vigyen. Reményljük azomban a' Thronusnak és Frantzia Országnak bátorságaért, hogy ilyen Öszveütközés (a' közelebbihez hasonló Kamarának választása által) nem fog elkövetkezni.“

A' Választó-Collegiumoknak 333 Elölülői között, (kiket úgy kell tekinteni mint egyszersmind Ministerialis Candidatusokat a' Követségre) tsak egy vagyon azok között a' 221 Követek között kik az utolsó Parlament Ülésben a' (Martiusi) Felírás mellett voksoltak, t. i. Favard de Langlade Úr a' ki Puy de Dome Megyében, az Issoirei Kerületi Collegiumnak Elölülőjévé vagyon kinevezve.

Guilhem és Blanchaje Urak (Ex-Követek, kik a' Felírás mellett voksoltak) midőn a' f. H. 6-dikán Angersbe mennének, az odavalók nagy készülöket tettek fogadásokra, de a'

mellyeket az ellenkező Fél (a' Royalisták) megháborítani készült. A' Fő Ispány, hogy minden származható rendtelenségeknek elejét vegye, a' megkülömböztetett fogadást megtiltotta és az eleikbe kitodulni akaró sokaságot katonák által visszaútasította. — A' nevezett Urak a' helybéli Kir. Törvényszéknél Vádat adtak bé a' városi tisztség ellen, önkényes rendszabásaiért, és a' személyes szabadságnak megsértéséért. Vádjokat a' Fenyítő törvénykönyvnek 114 és 186 cikkelyeiben fundálják, mellyekben a' személyes szabadságot vagy Polgári jussokat megbántó önkényes tselekedetekre vetemedő tisztviselők Degradatioval büntettetni parantsoltatnak; ha pedig a' tisztviselő nem önként 's nem a' maga oktából tselekedett volna, akkor a' büntetés az Elöljárót éri, kinek rendelését teljesítette.

Toulon Jun. 18-dikán. Tegnap este öt órakor észre vették, hogy a' kikötőhöz egy Gözhajó közelget, és két óra múlva látták, hogy a' közelgető hajó innepi módon fel van tzipfrázva; kételkedni többé nem lehetett, hogy felette fontos híreket hoz. Mindenek felette kíváncsiak valának az új híreket megérteni, és a' türedelmetlenség olly nagy mértékre hágott, hogy a' nép a' Processiot, melly a' Rév környékén járt, tellyesen oda hagyná és a' Papok magokban maradnának. A' legnagyobb Enthusiasmus mutatta magát, midőn Hajós Hadnagy Sarlat a' kikötőbe beérkezvén, jelenté, hogy Jun. 14-dikén a' frantzia tábor az Afrikai partokra kiszállott és ott egy erős állást, mellyből az ellenséget kiverte, elfoglalt. Ezen fontos hír nagy hamarsággal elterjedt, 's fáklyavilágnál kiragasztott Nyilatkoztatás által adattatott a' Népnak tudtára, melly is azt Eljen a' Király! kiáltással fogadta. — Privát levélből értjük, hogy a'

tábor a' Sidi-Ferrutsi Metsetnél vizes bövségben talált kiszállásakor; a' gabona még szárán áll és az ellenségnek szörnyű sietséggel kellett futásba eredni, minthogy még csak felgyújtására sem volt ideje. — Egyezőleg azt írják minden levelek, hogy 20—50 elesteknél nem mégyen többre vesztességünk. Bourmont Urhoz közeljárt a' halál. Midőn a' Torre-Chicai ágyús sántzok és táborának egyik Osztálya között állana, lába előtt esett le egy ágyúgolyóbis, 's a' feltsapott fővény egészen bélepte.

Hertzeg Schwarzenberg Fridrik Ts. K. Májor, a' ki az Algiri táborozásban mint Önként vállalkozott részt kíván venni, Toulonba megérkezett és Jun. 16-kán a' Lionne nevű Korvettel Afrikába elvitorlázott.

Toulon Jun. 19-kén. Egy új tudósítás jelenti, hogy a' tábornak előserege Algirtól két mértföldnyire áll. A' tábor tisztjeitől levelek jöttek, mellyek dátálva onnét vagynak. Bátran várhatjuk, hogy kevés napok alatt a' tudósítást Algirnak megvételéséről megkapjuk.

A' Temps ezt írja: „Egy Brasiliai Fregát Jun. 15-kén Brestben kikötött. Leuchtenberg Hertzeg rajta jött, és 18-dikban — minthogy a' Fregát harmadnapig Kontumátz alá vagon vettelve, fog a' szárazra kiszállani. Emlékezhetik kiki reá, hogy a' mostani Brasiliai Tsászárnénak Amérikába való menetelekor az a' hír repesett, hogy a' Tsászári jegyesnek, Napoleonnal való rokonsága miatt, nem fogna megengedtetni a' Frantzia Országban való keresztül utazás. Most mi, mint bizonyost tudjuk, hogy a' Hertzegnek a' keresztül utazás megengedtetett, de mulatni Ő Hertzega Frantzia Országban, nem fog. — Ugyan ezen Fregáttal egy Követje is jött a' Tsászárnak, névszerént Marquis Santo Amaro, azzal a' megbízattatással, hogy

a' Brasiliai és Portugallia között felforgó peres kérdést az Európai Nagy Hatalmasságoknak terjeszse elebe a' megíteltetés végett. A' Marquis Brestből egyenesen Londonba megyen.

A' Moniteur közli Gróf Bourmontnak Hg Polignachoz, és Duperré Admirálisnak a' Tengeri Ministerhez írott leveleit, mellyekben a' Frantzia tábornak kiszállása környülállásosan megíratik:

1) Gróf Bourmont Ő Exczájához a' Ministeri Tanáts Elölülőjéhez.

Sidi-Ferruts Jun. 14-kén 1830.

A' Hadi Flotta, mellyet a' kiszálló Flottátskára való várakozás 18 napoknál tovább késleltetett a' Palmái Öbölben, Jun. 10-kén megeresztette Vitorláit. A' szél eleinte gyenge volt, későbben olyan erős lett, hogy némelly hajókban kárt tenne. Két marhás hajók, a' rajtok lévő embereknek egy részével, elsüjdedtek. 12-dikben nap feljöttével megláttuk az Algiri partokat; de a' szélnek szüntelen nevedő ereje és a' tengernek háborgása miatt a' kiszállás lehetetlennek találtatott. A' hajóssereg abban a' pillanatásban eltávozott a' Száraztól; a' Sidi-Ferrutsi félsziget felé és a' mellette fekvő partok felé néhány könnyű hajók kiküldetettek. Annak bizonyos tudása, hogy (ott) jó matska-állást találhatni, az a' fedezés, mellyet ezen partoknak fekvése és magossága az Uralkodó szelek ellen ad, és a' földnek tulajdonsága — melly a' tenger felől 4000 ölnyre sík és az ellenségnek les helyet nem enged — figyelmetességünket a' tenger partoknak ezen részére fordította.

A' vissza vonuló mozgást 12-dikben estvéli 9 órakor megállítottuk, és dél felé evezünk. Ejjelre kelve a' tenger megtsendesedett. 13-dikban napköltekor csak 2—5 mföldnyire voltunk Algirtól.

A' katonák eleven öröme szakadtak és Eljen a' Király! kiáltás hangzott minden Oldalról. A' hadi Flotta, melly eddig délnek vitorlázott, megváltoztatta menetelét, és a' partok mentében a' félsziget felé evezett. Elöljártak a' kis hadi hajók, reájok a' lévén bízva, hogy a' Sántzokat, mellyeket az ellenség a' kiszállás partjánál ütni talált volna, löjék le. A' szél keletről fujt, annál fogva elvégeztük, hogy Sidi Ferrutsnak nyugoti oldalánál szálljunk ki. Reggeli 10 órakor a' hadi hajók a' félsziget szélénél állottak; a' torony melly ottan emeltetve vagyon, elhagyattatott. Az ellenség egy 12 ágyús Batteriát, mellynek tüzére elszánva kelle lennünk, állított fel; a' parttól mintegy 1 mföldnyire tábor volt ütve. Innen rajta egy két Batteriát és arabs lovasok csoportjait láttunk. Egy Gözhajó közelített a' parthoz, és tüzelése a' lovasokat elszélesztette. Az ellenség Battériái löttek a' vasmatskahely felé golyóbisokat és bombákat, de minden foganat nélkül. Estvéli 8 órakor a' hadi Flotta a' Kísérő hajóknak első tsapatja és a' kiszálló flottátska vasmatskáikat kivetették. Kiadattak a' parantsolatok, a' kiszállásnak más napon (14-ikben) lejendő elkezdődése felől. Az első Osztály reggeli 5 órakor kinn volt a' szárazon, a' nélkül, hogy akadályt talált volna; kiszállottak a' más két Osztályok is egymás után. Generalis Berthezene az első Osztályal és 8 ágyúkkal nyomult előfelé.

Az ellenség Battériái csak hamar megnyitották a' tüzelet, és folytatták is, noha őket a' mi tábori ágyúink szemközt, és a' Félszigetnek keleti Oldalánál álló Királyi hajók oldalaslag lötték. Gener. Berthezene parantsolatot kapott, hogy az ellenség állását balra kerülje meg. Ennek a' mozdulatnak meglett a' várt következése; a' Battériák el-

hagyattak, 13 ágyúk és 2 mo'sarak kezünkbe estek. **Loverdo** és **Escars** Osztályai követték az első Osztályt: 11 órakor vége lett a' tsatának és az ellenség minden oldalról futott.

Ratonáink éppen olly nagy hidegvérűséget mutattak, mint a' millyen nagy volt ennek az előtt az **Enthusiasmus**. Húsz embert veszítettünk, tiszt nints közöttök.

A' földfekvésnek tekintete a' félsziget elején, tökéletesen meg felel annak a' rajzolatnak, mellyet **Oberster Boutin** *) róla készített, fővényes, háta hupás és majd mindenütt sűrű tserje fedí. A' félsziget egy mészkő-szikla, egy domborodással, mellyet a' Spanyolok **Torre-Chicának** neveztek; éléstárnak szántuk. **Generalis Valazé** itt egy Sántzot

*) **Oberster Boutin**, Napoleontól küldetve, Algirba méne és ott eszessége, 's fáradságos iparkodásai által reáméne, hogy a' várost környékestől egyetemben felvénne, az eszközöket, mellyek ezen tengeri barlangnak valahai elpusztítására megkívántatnék, mindenképpen felszámítván. Ez a' munka, ollyan gyanakodó természetű emberek között, mint az Algiriak, lehet gondolni, hogy terhes volt. Legnehezebb része volt munkájának, különösen a' Kikötőnek (**Molo** a' neve) kikémlelése és a' különböző vasmatska-mélyeinek kikutatása. Hogy ezt elérhesse, úgy tette magát, mintha az angolna-halászattal mulatná magát, és hálóján a' merítő-olomszolgált neki **Sonde** gyanánt. A' meszszeiséget és mélységet megtartotta emlékezetében, és haza menetekor felírta, a' nélkül, hogy tévesztett volna. Már közel volt munkája végzéséhez, midőn az Algiriak

épít, mellynek kiterjedése kitsin fog lenni, és építése már elkezdődött.

Vagyon szerentsém 's a' t.

Gróf Bourmont.

2) **Admirális Duperré** nek levele az elebbivel egy foglalatu.

Moldva és Oláh Ország.

Minthogy a' **Pestis** Moldvában Febr. közepe táján megszűnt és magát azolta sem **Jassyban** sem másutt sehol nem mutatta: a' szabad járás kelés újra visszaállítatott és a' **Pestisre** ügyelő **Biztoság** April. 28-kán megoszlattatott. De mégis, a' Dunától jövő Útasoknak meg kell a' négy napos **Kontumáztot** tartani a' **Galaczi** Klastrom mellett.

Ellenben a' **Burgasból** hozzánk költöző számos **Bolgár** familiák között, a' **Galaczi** új **Lazaretumokban**, nem

tzélját megórrolták. Hijjában mutatta magát melázónak, hijjában bolondosnak; a' tettetést tovább is vinni lehetetlen vala. Egyik napon, midőn újra a' **Moloba** menne, a' Kikötő-tisztje hirtelen megfogja és útját állja e' szavakkal: „**Frankus Kapitány**, te gazember vagy, hanem én már kiesmertelek, takarodj innét ép bőrrel, de ha újra ide jössz elevenen megégettetlek.“ Az **Oberster** ezt nem hagyta magának kétszer mondani, 's kevés napok mulva felülvén egy **Austriai** zászlót viselő és **Livornoba** igyekező hajóra, Algirból eltávozott. — Az ő munkája 20 esztendő költötte hever a' **Frantzia** Igazgató szék pertsétje alatt, és azoknak a' **Materialéknak**, mellyeket ő gyűjtött, a' mostani **Expeditionak** készítésére nézve, a' **Ministerium** nagy hasznát vette. **Algir** mappája az ő rajzolatja szerént most ki jött **Párisban**.

régiben újra kiütött a' Pestis. Az Igazgatóságok egyszeriben megtette a' szükséges rendeléseket a' Pestis-tsíra további terjedésének meggátlására és kiirtására.

A' marha dög, Moldvának majd minden megyéiben, mind ez ideig megvan, itt fogyatkozó ott terjedő félben. Az eldöglött szarvas marhának száma Moldvában a' mult Eszt. Augustus Havától fogva, 31,939 darab, u. m. 14,457 ökör, 15,358 tehén és 2124 borjú.

N a g y B r i t a n n i a.

London Jun. 20-kán. A' közelebbi napokban a' Királynak hogyan léteről ki bocsátott Bulletinek itt következnek.

Windsor Jun. 18 kán. A' Király a' mult éjjel kevesett aludt, más tekintetben, ugyan azon állapotban vagyons Ö Fge. — 19-dlkben A' Király nem jól aludt. Időről időre nagyobb elnehezdedést érzett Ö Fge a' lélekzet vételben. — Későbbi tudósítások 's bulletinek szerint is Jun. 21-dikéről Ö Felsége igengyengén érzi magát.

G ö r ö g O r s z á g.

Gróf Capodistrias Aeginából Naupliába elútazott. Frantzia Admiralis Rigny Úr Máj. 17-kén 4 hadihajókkal ugyan oda elvitorlázott. — Kedvetlen tudósítások jönnek Móreaából és a' Szigetektől. Argosban, Artában és Prevesában békételenségek és nagy rendetlenségek mutatják magokat. Az Igazgatóságok nem bír rendet tartani, mivel a' Status a' legnagyobb szegénység-

ben vagyons. Az Elölülőnek tekintete naponként alább száll. — Samos, Scio és más Szigetek, mellyek a' Londoni utolsó (Febr. 3-iki) Protokollum határozásai által a' Török hatalom alá adatatnak, nagyon zúgnak és békételenkednek e' határozások ellen. Samosban Máj. 10-kén ki is szállottak három Török Biztosok, török katonaságtól kísértelve a' Tigani nevű kikötőnél, hogy a' Szigetet a' Nagy Úrnak nevében elfoglalják; de a' Görögök rájuk rohanván a' törököket fegyvereikből kivetkezették, 's a' Biztosokat fogságba vetették. Későbbben, az Igazgatóságoknak parantsolatjából, vissza vitettek a' Törökök Asiába és megmondattott nékiek, hogy újra a' Szigetnél meg ne jelenjenek míg Samosnak sorsa a' három nagy Udvarok által végképpen el nem döntetik.

A' pénz folyamata Julius' 1-ső napján;
közép ár:

A' Státus' 5p. Centes Obligátzióji	100 1/4
Az 1820-béli sorsosok,	182
Az 1821-béli hasonlók,	— —
Bétsvárosa 2 1/2 p. Centes Bankó Obligátzióji, 64 1/4 for. keltek, mind Conv.	
A' Bank-Aktziák keltek 1555 for. ton,	
Conv. Pénzben	

Felsőségi rendelés szerint mindenféle zsemlyéket és közönséges kenyereket nagyobbra tartoznak a' kenyérsütők a' folyó Julius hónapban sütni, a' meghatározott áron, mint a' mult hónapban. — A' marhahús fontja 9 pengő kr. vagy 22 1/2 kr. ra váltóban meghagyatott.